

DOI: 10.31866/2410-1311.40.2022.269388
УДК 79:008:7.03'06

ПАРТИСИПАТИВНІ ПРАКТИКИ СУЧАСНОЇ ВИДОВИЩНОЇ КУЛЬТУРИ

Сварник Богдан Вячеславович

*Доктор філософії в галузі культурології,
ORCID: 0000-0001-6801-5063, e-mail: cvarnyk1@gmail.com,
Київський національний університет культури і мистецтва,
вул. Є. Коновальця, 36, Київ, Україна, 01133*

Для цитування:

Сварник, Б.В. (2022). Партиципативні практики сучасної видовищної культури. *Питання культурології*, (40), 312-320. doi: <https://doi.org/10.31866/2410-1311.40.2022.269388>.

Анотація

Мета статті — виявити особливості партиципативних практик видовищної культури XXI ст. на прикладі сучасних театральних форм. Методологія дослідження. Застосовано системно-структурний та аналітико-синтетичний методи (для структуризації понятійно-категоріального апарату та осмислення концепції співучасті); метод універсалізму (для виявлення спільної парадигми культури співучасті); типологічний метод (для з'ясування особливостей прояву партиципативних практик у театральному мистецтві). Наукова новизна. Досліджено парадигму сучасних видовищних видів мистецтва; уточнено та доповнено поняття «партиципативні практики» в контексті сучасної видовищної культури; розглянуто культуру співучасті глядача у творчому продукті; виявлено особливості діяльності сучасного партиципативного театру. Висновки. Тенденції практик співучасті сучасної видовищної культури безпосередньо пов'язані з феноменом партиципативної культури — вільної, діяльнісної та осмисленої участі людей в культурних, мистецьких та соціальних процесах. Практики співучасті в складній взаємодії з митцями, формою мистецтва, групою учасників, матеріальними аспектами та безперервністю діяльності сприяють підвищенню особистого та творчого рівня, а також надають підтримку в психосоціальному аспекті. Дослідження практик співучасті в контексті сучасної видовищної культури засвідчило, що театр, як один із видів видовищного мистецтва, може бути простором, у котрому виникає осмислення основи буття. Театр співучасті — це театр, який засновує свою діяльність на змістово-суттєвій участі глядачів, трупи театру, партнерів; пропонує глядачу задля осмислення зупинитися на тому, що доступно саме цієї миті.

Ключові слова: видовищна культура; практики співучасті; партиципативна культура; співучасть глядача; партиципативний театр

Вступ

Розвиток інформаційно-комунікативних технологій зумовив суттєві зміни багатьох соціокультурних феноменів, одним із яких є видовище. В кожній конкретній культурі в процесі історичного розвитку людської цивілізації формувалися власні унікальні видовищні форми, які найповніше відповідали її характеру. На сучасному етапі кіно, телебачення, комп'ютерна віртуальна реальність та всевітня мережа Інтернет не лише посприяли формуванню нових шляхів розвитку видовищної культури, але й можливостей впливу на глядача та його співучасті у творчих практиках. Із цього погляду актуальним є дослідження партисипативної парадигми в сучасній видовищній культурі.

Історіографічний аналіз засвідчує, що осмислення проблематики практик співучасті в сучасній видовищній культурі у вітчизняному науковому вимірі перебуває на початковому етапі. Практиці партисипативності приділено окремі публікації в контексті дослідження сучасного стану українського музейного простору (Кускова & Отземко, 2019), актуальної ситуації з партисипативними практиками в дизайні міських громадських просторів (Окунева, 2018), міських практик співучасті як різновиду соціальних практик (Демичева, 2018) тощо. Натомість партисипативні практики видовищної культури лишаються практично невисвітленими.

Водночас розробкою теоретичного підґрунтя для подальших досліджень різноманітних аспектів партисипативних мистецьких практик активно займаються такі закордонні науковці, як К. Бішоп (Bishop, 2012), А. Бріок (Brioc, 2010), С. Гангулі (Ganguly, 2019), Д. Новіц (Novitz, 2001), Й. Лю, Б. Грот, Л. де Кок (Liu et al., 2022) та ін.

Мета статті

Мета статті — виявити особливості партисипативних практик видовищної культури XXI ст. на прикладі сучасних театральних форм. Наукова новизна полягає в дослідженні парадигми співучасті сучасних видовищних видів мистецтва; уточненні та доповненні поняття «партисипативні практики» в контексті сучасної видовищної культури; розгляді партисипативної культури як культури співучасті глядача у творчому продукті; виявленні особливостей діяльності партисипативного театру на прикладі індійського форум-театру, берлінського театру «RiminiProtokoll», німецько-грузинсько-французького проєкту «Stage Your City», розробленого в межах Європейської театральної конвенції (European Theatre Convention).

Дослідження здійснено за допомогою набору міждисциплінарних методів. Застосовано системно-структурний та аналітико-синтетичний методи з метою структуризації понятійно-категоріального апарату та осмислення концепції співучасті; метод універсалізму, завдяки якому виявлено спільну парадигму партисипативної культури; типологічний метод, який посприяв з'ясуванню особливостей прояву партисипативних практик відповідно до специфіки театрального мистецтва.

Виклад матеріалу дослідження

У широкому розумінні видовищна культура являє собою будь-яку демонстрацію дії, яка сприймається колективно (спортивні заходи, масові свята, публічні ритуали та церемонії, покази та вистави, перформанси та ін.). Сучасна

видовищна культура охоплює як традиційні видовища, тобто усно-видовищні форми, засновані на безпосередньому глядацькому контакті (наприклад, фольклор), так і візуальні — екранно-видовищні форми.

Розрізняють також:

- традиційні видовищні форми культури (ритуали, свята, балагани, масові свята);
- видовищні види мистецтва (цирк, естрада, театр);
- технічні масові видовища (кіно, телебачення).

Для перших двох категорій характерне одночасність дії та її сприйняття, протиставлення буденності засобами демонстрації незвичного й виключного та специфічний контакт учасників, які одночасно є акторами і глядачами — кожна їх реакція формує неповторні емоційні, сенсові відтінки конкретного дійства, яке існує лише в момент виконання і зникає по його закінченню. Натомість в технічних масових видовищах, заснованих на відмінному від традиційного типу взаємодії з глядачем, твір зафіксовано на плівку або цифровий носій і надалі існує в незмінному вигляді незалежно від реакції глядача.

Для дослідження процесів, які відбуваються в сучасному театрі, питання глядацької співучасті стає одним із принципово важливих. Найяскравішими проявами змін в структурних зв'язках є різноманітні партисипативні театральні практики, нові форми співучасті, які передбачають не лише емоційне та інтелектуальне, але й фізичне занурення. Вони отримали розвиток у виставах-променадах, імерсивах та постановках, в яких виконавські функції переходять глядачу.

На думку деяких дослідників, в сучасних партисипативних прийомах, з якими експериментують театральні практики, простежується високотехнологічне, але чітко впізнаване відображення ідей, які виникли ще на початку ХХ ст., наприклад, футуризму, представники якого, в прагненні захопити глядача в дію в театрі майбутнього, намагалися досягти мети засобами провокації та епатажу, а дадаїсти намагалися пробудити буденну свідомість імпровізацією, скандалом та містифікацією (Novitz, 2001, p. 157).

Поняття «партисипативність» або «співучасть» (від англ. participation — участь) визначається дослідниками як «набір стратегій, спрямованих на взаємодію з суб'єктом (або групою суб'єктів) для створення чогось нового і, головне, спільного» (Чичасова, б. д.).

Актуалізація концепції партисипативних практик — перспективний напрям розвитку видовищної культури. Його основною орієнтацією є людиноцентризм в інтерпретації культурного спадку і діалогічний характер взаємодії з глядачем, що базується на феномені співучасті, співавторства в створенні видовищного творчого продукту.

Концепція практик співучасті у видовищній культурі ґрунтується на трьох аспектах:

- створенні: глядач привносить власні ідеї, предмети й творчо виражає себе в організації та в процесі взаємодії з іншими людьми;
- поділу: глядачі обговорюють, переробляють, опрацьовують і діляться з іншими як тим, що вони побачили, так і тим, що вони створили під час відвідування заходу;

– взаємодії: глядачі спілкуються з іншими людьми — глядачами, які мають свій персональний інтерес.

Спілкування глядачів та їх творчість фокусується на фактах, об'єктах та ідеях, найбільш значущих для організації конкретного культурного чи мистецького заходу.

Тенденції практик співучасті безпосередньо пов'язані з феноменом *партисипативної культури* — вільної, діяльнісної та осмисленої участі людей в культурних, мистецьких та соціальних процесах, яка дає змогу бути не лише споживачами або об'єктами впливу, але й зробити свій внесок в ухвалення рішень і створення культурних/мистецьких подій (наприклад, постановки партисипативного театру, імерсивного театру та ін.), в процес осмислення та актуалізації культурно-мистецького спадку; створює можливість для нового розуміння та осмислення традиційних видів видовищного мистецтва, зокрема театру.

На думку А. Бріока (Brioc, 2010), театр — це екстерналізація свідомості — різні види театру являють певні метафори свідомості, а під час участі в різноманітних режимах людина переживає різні види свідомості. Режими театру сприяють уважності й можуть призвести до того, що називається пропріоцепцією думки, усвідомленням або метакогнітивним розумінням (р. 55).

Деякі закордонні дослідники наголошують на тому, що театр був онтологічно неправильно репрезентований як культурна діяльність, коли насправді він є втіленням та вираженням свідомості, що дає змогу здійснити та оцінити всю культурну діяльність (Nichol, 2003, р. 287).

Метафізичне тяжіння А. Арто було своєрідним закликком до театру, який протягом останнього століття намагався створити простір між літературою/драмою і театром, щоб використовувати «порожній простір» сцени для прояву певної трансформації через присутність актора, дистанціювання або дезорієнтацію глядача. Проте очевидних результатів театр досягнув тоді, коли сцена і свідомість глядачів стали розподілятися або розсіюватися в просторі, а розподіл між актором і глядачем стало можливим долати завдяки глядачу, а не лише актору. Одним із яскравих прикладів такого театру є партисипативний театр.

Партисипативний театр (співучасті) — театр, в якому глядачі діють нарівні з акторами, оскільки дія не може відбутися без участі в ній глядача. Діяльність театру засновується на змістово-суттєвій участі глядачів, трупи театру, партнерів; пропонує глядачу зупинитися на тому, що доступно наразі, не з наміром імпровізувати, а просто осмислити це.

Розрізняють два типи партисипативного театру:

– вуличний театр: пересічні перехожі не знають, що стали співучасниками та беруть участь в певній виставі, а дія формується в процесі;

– театр з глядачами та сценою: глядач залучається у виставу за допомогою питань або якихось завдань; театр працює з ідеєю «ми тут всі разом і разом несемо відповідальність за те, що зараз відбувається» (проте наразі популярними стають партисипативні вистави, місцем дії яких є найрізноманітніші локації).

Партисипативний театр дає змогу поглянути на звичні речі під іншим кутом — на п'єсу, на тему, яку порушено у виставі, на звичні навколишні речі та поняття. Це розширює межі та перспективи, оскільки зміни відбуваються наба-

гато швидше, коли людина перебуває всередині дії та поділяє її з артистами, аніж якщо вона лишалася осторонь і просто спостерігає.

Театр співучасті — форма театру, в якій глядачі взаємодіють з виконавцями або ведучим, приєднуючись до дії. Незважаючи на тривалу історію і традиції участі публіки в таких жанрах, як мюзик-хол та пантоміма, партисипативний театр і досі розглядається як авангард. У типовій для цього виду театру виставі виконавці можуть спілкуватися перед виставою з глядачами, а потім дивувати їх, запрошуючи на сцену. Іноді глядачу пропонують прочитати діалог (у вигляді письмового тексту або через навушник), взяти участь в грі або заході.

Одним із найдавніших партисипативних театрів є індійський форум-театр, заснований П. Фрейре в 1970 р. Метою театру, який створює форму для діалогу між актором і глядачем, є спрямувати глядачів критично осмислювати власні соціальні ролі та практикувати форми різноманітних дій в окреслених ситуаціях.

Виставам форум-театру передують музика, танці та ігри для створення довірливої атмосфери. Не менш важливою частиною вистав є аналіз, якому сприяє спеціальний учасник — джокер. Він координує акторів-глядачів і сприяє обговоренню між ними, ставлячи питання. Вистави форум-театру складаються з двох частин: перша частина являє собою безперервну постановку драми (заснована на ситуаціях, описаних в дискусійних групах, яку творча трупа проводить під час підготовки нової п'єси), в кінці якої джокер запитує глядачів чи всі вони погоджуються з діями, репрезентованими на сцені. Після цього вистава починається знову і в найбільш кульмінаційний момент будь-який глядач може вигукнути слово «замри», вийти на сцену і взяти на себе роль головного героя — це дає змогу людині випробувати рішення та обговорити плани змін. Взаємодія у цьому разі відбувається в формі гри: актори-глядачі, які намагаються знайти нове рішення, прагнуть змінити світ проти акторів, які намагаються стримати їх, прийняти світ таким, який він є (Ganguly, 2019, p. 305).

На думку А. Бріока (Brioc, 2010, p. 14), партисипативний театр є практикою експериментального театру, який не використовує драматичну логіку для нав'язування хаосу буття. В традиційному театрі увага цілеспрямовано звернена на події, які відбуваються на сцені, які, хоча і відображають різні періоди часу і місця в просторі, відбуваються наживо тут і зараз. Глядач свідомо віддаляється від драми життя, щоб зосередити увагу на тій драмі, яка відбувається на сцені, на стадії усвідомлення. Натомість метою театру співучасті є повернення глядача до його внутрішнього світу, щоб він цієї миті спостерігав за драмою, яка розгортається в простому процесі буття.

Популярним та комерційно успішним партисипативним театром є берлінський театр «Rimini Protokoll», одним із флагманських проєктів якого є вистава «100% City» (назва вистави змінюється відповідно до назви міста, в якому здійснюється її постановка).

Не менш відомим прикладом сучасної прогресивної театральної форми є німецько-грузинсько-французький проєкт «Stage Your City», який розроблено в межах Європейської театральної конвенції (European Theatre Convention). Вистава, яка позиціюється творцями як «не лише цифрове дослідження міста, але й емоційна прогулянка людськими цінностями», створена відповідно до

описаної вище концепції та пов'язана з пошуком нової актуальної інтерпретації співучасті театру та глядача, а також необхідністю розширення театрального простору через ідеї, думки, історії та артефакти глядачів.

Специфікою вистави є її проведення у чотирьох різних локаціях щоразу в новому місті. Для вираження теми та ідеї вистави — проблеми фальші та штучності сучасного світу та можливого майбутнього, застосовуються як традиційні, так і інноваційні ігрові елементи та віртуальна реальність. Учасники вистави інтерактивно досліджують місто та отримують змогу покращити його в режимі онлайн, створюючи власними діями унікальну утопію — світ 2070 року (Stage Your City, n. d.).

Під час першого етапу глядач зустрічається з чотирма експертами досконалого і холодного суспільства 2052 року, яким керують машини та штучний інтелект, та дізнаються завдання — зробити антиутопічний світ майбутнього знову придатним для життя місцем засобами збирання та вибору слідів людства в теперішньому для того, щоб відправити його в майбутнє. Під час другого етапу, поділившись на чотири групи, глядачі блукають вулицями свого міста, маючи при собі смартфон. Керуючись підказками застосунку «ZIGMAGORA», глядачі проходять чотири локації, слухають тексти, фотографують, зустрічаються з дивними персонажами, обирають музику та вирішують дилеми, зокрема, що є для кожної конкретної людини пріоритетною темою в майбутньому: кохання, здоров'я, ідентичність та ін. Під час третього етапу глядачі повертаються в театр, щоб зустрітися з останньою дилемою — з собою. Такий підхід повинен був сформувані три важливі ефекти: створити відчуття подорожі містом як стану, певного образу життя, настрою, процесу; активізувати роздуми людини про власні пріоритети нині і в майбутньому, дати їй можливість дізнатися про себе щось нове, розкрити нові грані душі, осмислити щось, можливо змінити власне ставлення або замислитися про те, що майбутнє можна будувати зовсім по-іншому; створити умови комунікації: між глядачами вистави, глядачами й авторами, глядачами й віртуальними персонажами.

В процесі реалізації проекту були застосовані різноманітні способи включення глядача в цей процес: участь спільноти в розробці теми штучності сучасного світу та можливого розвитку власного міста в майбутньому; залучення глядачів в інтерпретацію та оцінку окремих об'єктів міста — за допомогою збору особистих асоціацій, історій, участі глядачів у відборі артефактів; додавання глядачами свого бачення майбутнього в межах окресленої теми вистави; участь глядача в створенні окремих елементів міста майбутнього та ін.

Варто зауважити, що партисипативні вистави наразі включено до репертуару Національного театру Уельсу, театральних компаній «Spare Tire», «TROT!» та ін.

Висновки

Тенденції практик партисипативності сучасної видовищної культури безпосередньо пов'язані з феноменом культури співучасті — вільної, діяльнійшої та осмисленої участі людей в культурних, мистецьких та соціальних процесах, яка зміщує акцент з можливості споживання культурного продукту на можли-

вість зробити свій власний внесок в ухвалення рішень і створення культурних/мистецьких подій, в процес осмислення та актуалізації культурно-мистецького спадку; створює можливості для нового розуміння та осмислення традиційних видів видовищного мистецтва, зокрема театру.

В контексті тенденцій розвитку сучасних театральних форм практики співучасті розуміються нами як унікальний зв'язок театру та глядача, співучасть особистості у творенні видовищної культури, що репрезентує не лише звернення театру до соціальних завдань, таких як залучення спільнот, співробітництво за взаємною згодою, але й нові виміри естетичного. Партисипативний театр — це театр, який засновує свою діяльність на змістово-суттєвій участі глядачів, трупи театру, партнерів; пропонує глядачу задля осмислення зупинитися на тому, що доступно цієї миті. Партисипативні вистави базуються на традиціях самоекспериментування, самоспостереження, а їх особливістю є те, що вони повинні створюватися разом з людьми заради покращення їх життя.

Практики співучасті в складній взаємодії з митцями, формою мистецтва, групою учасників, матеріальними аспектами та безперервністю діяльності сприяють підвищенню особистого та творчого рівня, а також надають підтримку в психосоціальному аспекті. Дослідження партисипативних практик у контексті сучасної видовищної культури засвідчило, що театр, як один із видів видовищного мистецтва, може бути простором, в якому виникає осмислення основи буття.

■ Список використаних джерел

- Демичева, А. В. (2018). Міські практики (спів)участі (кейс М. Дніпро). *Gran*, 21(10), 97–105.
- Кускова, С. С., & Отземко, О. В. (2019). Сучасний український музей: новітні практики. *Вісник студентського наукового товариства Донецького національного університету імені Василя Стуса*, 2(11), 33–38.
- Окунева, О. (2018). Місце партисипативних практик у дизайні міських громадських просторів сучасної України. *Вісник Львівської національної академії мистецтв*, 35, 274–281.
- Чичасова, Н. (б. д.). Партисипація: три приклади взаємодії. *Мистецький арсенал*. Взято 25 серпня 2022 з <https://artarsenal.in.ua/things/partysypatsiya-try-tryklyady-vzayemodiyi/>
- Bishop, C. (2012). *Artificial Hells: Participatory Art and the Politics of Spectatorship*. Verso.
- Brioc, I. (2010). *Context Oriented Theatre: A Theatre-Based Approach to Mindfulness; a Mindfulness-Based Approach to Theatre*. Bangor University Bangor University. <https://doi.org/10.13140/RG.2.2.35213.56803>
- Ganguly, S. (2019). Jana Sanskriti: Continuous Presence, Aesthetical Rigor, and Political and Social Movement. In K. Howe, J. Boal, & J. Soeiro (Eds.), *The Routledge Companion to Theatre of the Oppressed* (pp. 289–320) Routledge.
- Liu, Y., Groot, B., de Kock, L., Abma, T., & Dedding Ch., (2022). How participatory arts can contribute to dutch older adults' wellbeing — revisiting a taxonomy of arts interventions for people with dementia. *Arts & Health: An international journal for research, policy and practice*, 15, 1–15. <https://doi.org/10.1080/17533015.2022.2035417>
- Nichol, L. (Ed.). (2003). *The essential David Bohm*. Routledge.

Novitz, D. (2001). Participatory Art and Appreciative Practice. *The Journal of Aesthetics and Art Criticism*, 59(2), 153–165.

Stage Your City. (n. d.). *Zigmagora*. Retrieved September 25, 2022, from <https://zigmagora.eu/>

References

Bishop, C. (2012). *Artificial Hells: Participatory Art and the Politics of Spectatorship*. Verso [in English].

Brioc, I. (2010). *Context Oriented Theatre: A Theatre-Based Approach to Mindfulness; a Mindfulness-Based Approach to Theatre*. Bangor University Bangor University. <https://doi.org/10.13140/RG.2.2.35213.56803> [in English].

Chychasova, N. (b. d.). *Partysypatsiia: try pryklady vzaiemodii. Mystetskyi arsenal* [Participation: three examples of interaction. Art Arsenal]. Retrieved August 25, 2022 from <https://artarsenal.in.ua/things/partysypatsiya-try-prykłady-vzayemodiy/> [in Ukrainian].

Demycheva, A. V. (2018). Miski praktyky (spiv)uchasti (keis M. Dnipro) [Urban practices of (co)participation (case of Dnipro)]. *Gran*, 21(10), 97–105 [in Ukrainian].

Ganguly, S. (2019). Jana Sanskriti: Continuous Presence, Aesthetical Rigor, and Political and Social Movement. In K. Howe, J. Boal, & J. Soeiro (Eds.), *The Routledge Companion to Theatre of the Oppressed* (pp. 289–320) Routledge [in English].

Kuskova, S. S., & Otzemko O. V. (2019). Suchasnyi ukraïnskyi muzei: novitni praktyky [Modern Ukrainian museum: the latest practices]. *Visnyk studentskoho naukovoho tovarystva Donetskoho natsionalnoho universytetu imeni Vasylia Stusa*, 2(11), 33–38 [in Ukrainian].

Liu, Y., Groot, B., de Kock, L., Abma, T., & Dedding Ch., (2022). How participatory arts can contribute to dutch older adults' wellbeing — revisiting a taxonomy of arts interventions for people with dementia. *Arts & Health: An international journal for research, policy and practice*, 15, 1–15. <https://doi.org/10.1080/17533015.2022.2035417> [in English].

Nichol, L. (Ed.). (2003). *The essential David Bohm*. Routledge [in English].

Novitz, D. (2001). Participatory Art and Appreciative Practice. *The Journal of Aesthetics and Art Criticism*, 59(2), 153–165 [in English].

Okunieva, O. (2018). Mistse partysypatyvnykh praktyk u dyzaini miskykh hromadskykh prostoriv suchasnoi Ukrainy [The place of participatory practices in the design of urban public spaces in modern Ukraine]. *Bulletin of Lviv National Academy of Arts*, 35, 274–281 [in Ukrainian].

Stage Your City. (n. d.). *Zigmagora*. Retrieved September 25, 2022, from <https://zigmagora.eu/> [in English].

PARTICIPATIVE PRACTICES OF THE MODERN SPECTACULAR CULTURE

Bohdan Svarnyk

PhD in Cultural Studies,

ORCID: 0000-0001-6801-5063, e-mail: cvarnyk1@gmail.com,

Kyiv National University of Culture and Arts,

Kyiv, Ukraine

Abstract

The purpose of the article is to reveal the participative practice peculiarities of the spectacle culture of the 21st century on the example of modern theatrical forms. Research methodology. Such methods are applied in this research: system-structural and analytical-synthetic methods (for structuring the conceptual-categorical apparatus and understanding the participation concept); the method of universalism (for identifying the common paradigm of participative culture); the typological method (for clarifying the peculiarities of participative practice manifestation in theatre art). Scientific novelty. The paradigm of spectacular art forms has been studied; the concept of “participative practice” in the context of modern entertainment culture has been clarified and supplemented; the culture of the viewer’s participation in a creative product is observed; the peculiarities of modern participative theatre activity are highlighted. Conclusions. The tendencies of the participative practice of modern entertainment culture are directly related to the phenomenon of participative culture — free, active and meaningful participation of people in cultural, artistic and social processes. In a complex interaction with artists, art form, group of participants, material aspects and activity continuity, participative practice contributes to increasing the personal and creative level, as well as provides support in the psychosocial aspect. The study of participative practice in the context of modern spectacular culture has proved that the theatre, as one of the types of spectacular art, can be a space in which the understanding of the basis of being arises. The participative theatre is a theatre that forms its activity on the meaningful and substantial participation of the audience, the theatre troupe, and partners; invites the viewer to dwell on what is available just at the moment for comprehension.

Keywords: spectacular culture; participative practice; participative culture; audience participation; participative theatre

This is an open access journal, and all published articles are licensed under a Creative Commons Attribution 4.0.